

Co ważne, proces przygotowania budżetu partycypacyjnego wymaga więcej czasu, cierpliwości i odpowiednich nakładów finansowych. Jakość przygotowań bezpośrednio przekłada się na jakość budżetu partycypacyjnego.

1. Przeprowadzenie i monitoring budżetu partycypacyjnego. Monitoring powinien dotyczyć zarówno naocznych efektów wdrożenia budżetu, jak i tego, jak jest on postrzegany przez poszczególnych „aktorów.” Identyfikowanie głosów niezadowolonych jest kluczowe dla ciągłego ulepszania metodologii budżetu partycypacyjnego.

2. Ocena wad i zalet procesu, jego osiągnięć i porażek, która pozwala na zaproponowanie modyfikacji w następnym roku.

Podsumowując, dla efektywnego wprowadzenia budżetu partycypacyjnego w Ukrainie wymagane współdziałanie trzech podstawowych czynników. Po pierwsze, wprowadzenie tego instrumentu wymaga silnego wsparcia ze strony władz publicznych. Na etapie włączenia obywateli w proces przygotowywania projektu budżetu instrumenty te muszą przede wszystkim zyskać poparcie organów władzy wykonawczej, które nie będą blokować tych procedur i będą gotowe zrezygnować z wykonywania części własnych kompetencji, przekazując je obywatelom. Po drugie, mechanizmy te efektywnie funkcjonować mogą wyłącznie w społeczeństwie obywatelskim, które będzie chciało i będzie miało realną możliwość w nich uczestniczyć. Jak wynika z analizy empirycznej, bezpośrednie formy udziału obywateli w sprawowaniu władzy odnoszą największe sukcesy w społeczeństwach lokalnych, w których widoczna jest działalność stowarzyszeń, organizacji pozarządowych i innych ruchów społecznych. Ostatnim ważnym elementem jest oczywiście posiadanie środków finansowych umożliwiających realizację projektów wybranych przez obywateli. Niemniej jednak, uprawnienie obywateli w kwestiach budżetowych może być najpełniej realizowane wtedy, gdy w ogólnym budżecie danej jednostki administracyjnej przewidziana zostanie pewna pula środków, których przeznaczenie zależeć będzie wyłącznie od dyskrecjonalnej decyzji obywateli.

Literatura:

1. Kłębowski, W. Budżet partycypacyjny. Krótka historia obsługi, Instytut Obywatelski, Warszawa 2013, S. 8.
2. Allegretti, G. Budżet partycypacyjny: definicje i wyzwania innowacyjnego narzędzia z perspektywy praktycznej, Center for Social Studies, Uniwersytet w Coimbrze 2012 http://partycypacjaobywatelska.pl/uploads/Giovanni%20Allegretti_opening_PL.pdf
3. Szaranowicz-Kusz, M. Budżet partycypacyjny. Jak mieszkańcy mogą współdecydować o budżecie miasta?, Stołeczne Centrum Współpracy Obywatelskiej, Warszawa czerwiec 2014, <http://www.poledialogu.org.pl/wp-content/uploads/2014/09/Budzet-partycypacyjny.-Jak-mieszkanicy-moga-decydowac.pdf>
4. Kraszewski, D., Mojkowski, K. Budżet obywatelski w Polsce, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2014, http://www.batory.org.pl/upload/files/Programy%20operacyjne/Masz%20Glos/Budzet_obywatelski_w_Polsce_D._Kraszewski_K._Mojkowski.pdf

Юлія ЧУМАК

студентка кредитно-економічного факультету

ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ДОСТАТНОСТІ ЗОЛОВОАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ

Тенденції останніх років свідчать про зростання обсягу золотовалютних резервів на міжнародному рівні, навіть не зважаючи на кризові періоди. При цьому їх збільшення відбувалося не тільки за рахунок зростання світових цін на первинні ресурси, але й завдяки монетарним факторам.

У світовій практиці під золотовалютними резервами (далі ЗВР) розуміють офіційні запаси золота та іноземної валюти в центральному банку і фінансових органах країни, включаючи рахунки в міжнародних валютно-кредитних організаціях [1]. Згідно з ЗУ «Про Національний банк України» золотовалютний резерв – це резерви України, відображені у балансі Національного банку, що включають в себе активи, визнані світовим співтовариством як міжнародні та призначені для міжнародних розрахунків [2].

Загалом ЗВР мають дуже важливе значення для стабільності та незалежності будь-якої країни. Адже вони є певним гарантом стабільності національної грошової системи. Так, під час азійської кризи 90-х років країни з великими валютними резервами практично не зазнали фінансових потрясінь, в той час, як країни з їх дефіцитом (наприклад, Росія, Україна та ін.) були примушені здійснити суттєву девальвацію своїх валют [3, с. 23].

Зважаючи на значимість ЗВР, вони необхідні для: обслуговування валютних зобов'язань; фінансування від'ємного сальдо балансу поточних операцій країни; здійснення валютних інтервенцій; забезпечення ліквідності на фінансових ринках в разі виникнення кризи. Варто зауважити, що пріоритетність призначення ЗВР для кожної країни індивідуальна. Це в першу чергу залежить від обсягу та оптимального рівня ЗВР. Адже при недостатньому обсязі ЗВР виконання деяких завдань стає неможливим.

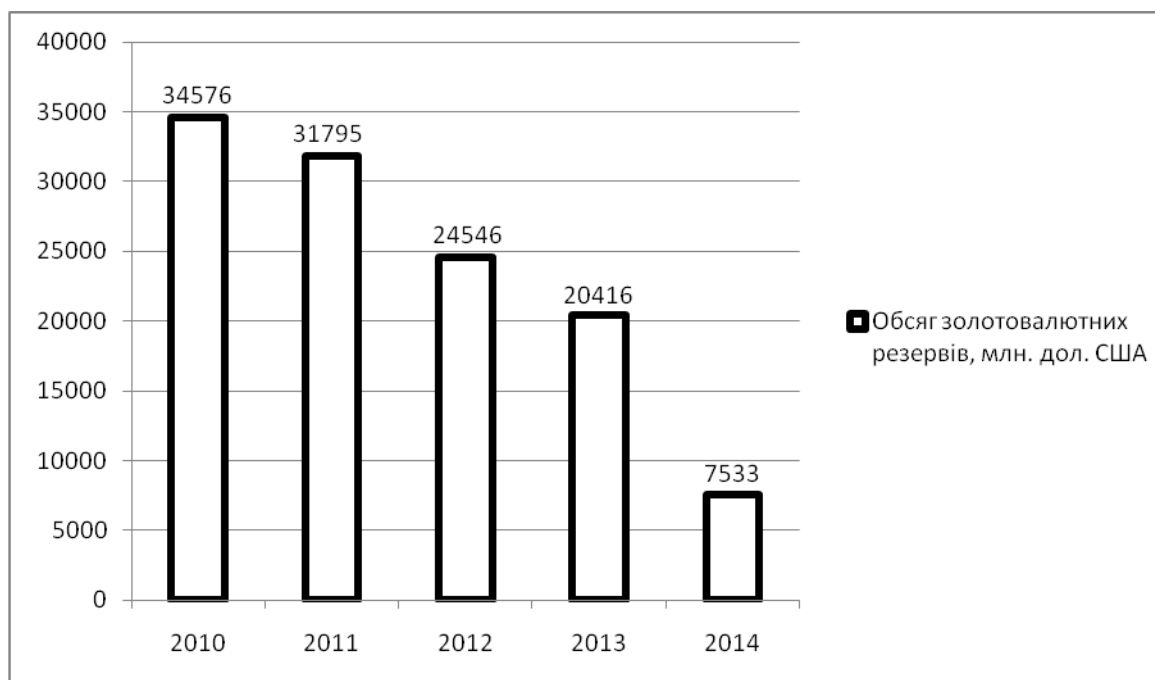
Задля ефективного формування ЗВР обов'язково мають бути механізми їх поповнення. Зокрема, формування офіційних валютних резервів центральних банків можливо за рахунок таких джерел: золото та дорогоцінні метали, видобування яких знаходиться на території держави; профіцит торговельного балансу країни; залучення довгострокових кредитів міжнародних фінансових інституцій; притік іноземних інвестицій; встановлення валютних обмежень [4, с. 65].

Актуальним сьогодні залишається визначення оптимального рівня ЗВР. Адже їх недостатній обсяг може бути причиною девальвації національної валюти та дефолту країни, а надмірний обсяг валютних резервів стає причиною заморожування значної частини фінансових ресурсів та збільшення витрат на їх зберігання. При цьому оптимальний рівень ЗВР викликає дискусії серед науковців. Причиною цього є існування багатьох чинників, від яких залежить обсяг ЗВР. Серед них можна виділити: рівноважність платіжного балансу, рівень розвитку зовнішньоекономічних відносин країни (рівень експортоорієнтованості та залежності від імпорту), напрями валютної та монетарної політики, режим валютного курсу, характер девізної політики, інвестиційний клімат, режим валютного контролю.

Зважаючи на вище зазначене, були розроблені критерії оптимальності ЗВР, а саме: критерії Редді, Гвідотті, Грінспена. За критерієм Редді задля визначення достатності ЗВР до уваги береться сума платежів за імпорт та витрати на обслуговування зовнішньоекономічного боргу терміном 1 рік. Правило Гвідотті має наступне формулювання: обсяг резервів достатній, якщо він дозволяє країні обходитися без зовнішніх запозичень протягом 1 року. Відповідно до критерію Грінспена ЗВР мають перевищувати обсяг офіційного та гарантованого урядом короткострокового зовнішнього боргу. Загалом саме співвідношення короткострокового боргу та валютних резервів є простим показником оптимальності останніх. Використовуючи це співвідношення, можливо спрогнозувати появу фінансових криз в країнах з помірним дефіцитом рахунку поточних операцій платіжного балансу та ринковим валютним курсом.

МВФ, в свою чергу, сформував власний спосіб розрахунку оптимального рівня ЗВР. Резерви країни мають знаходитися в межах від однієї п'ятої до однієї третьої обсягу імпорту після сплати заборгованості. Також МВФ висловив рекомендації щодо співвідношення ВВП країни та ЗВР. Зокрема, валютні резерви не мають перевищувати 10% від ВВП. Адже в інакшому випадку це свідчить, що країна виробляє більше, ніж споживає.

За останні 5 років ЗВР України зменшилися з 34 576 млн. дол. США до 7 533 млн. дол. США, тобто майже в 5 разів (рис.1). Саме тому особливо актуальним сьогодні є визначення оптимального рівня резервів та шляхів їх поповнення.

Рис. 1 Динаміка золотовалютних резервів України (побудовано за даними Національного банку України, [5])

Золотовалютні резерви України формуються з іноземної валюти, резервної позиції МВФ, СПЗ та золота. Їх основна частина припадає на іноземну валюту. Станом на 01.01.2015 резерви в іноземній валюті склали 88% загальних ЗВР. При цьому останніми роками була помічена тенденція до зменшення частки іноземної валюти та зростання частки золота в резервах. Варто зауважити, що у 2014 році вперше за 10 років було зафіксовано продаж Національним банком золота із резервів. Зокрема, у травні було продано 2,8 тонни золота, а у жовтні – листопаді золотовалютні резерви скоротилися ще на 16 тонн. Тому тенденція збільшення частки золота свідчить лише про те, що темпи зниження іноземної валюти в резервах та самих ЗВР є більшими, ніж темпи зменшення обсягу золота.

Щоб обрати оптимальний критерій для визначення необхідного рівня ЗВР, необхідно проаналізувати їх взаємозв'язок з такими показниками як обсяг імпорту, короткострокового боргу та ВВП. Провівши регресійно – кореляційний аналіз, було встановлено, що найбільший вплив на зміну рівня ЗВР в Україні чинить зміна обсягу зовнішнього короткострокового боргу. Коефіцієнт кореляції в даному випадку становив - 0.55, що в свою чергу, свідчить про обернену залежність між зміною валютних резервів та зовнішнього боргу. Згідно з даними коефіцієнта детермінації варіація валютних резервів зумовлюється варіацією короткотермінового боргу на 30,3%. Отже, найбільш доцільним сьогодні є визначення рівня оптимальності ЗВР з

урахуванням зовнішньої заборгованості терміном до 1 року. При цьому ще декілька років тому обсяг резервів варто було б спів ставляти з рівнем імпорту. Ситуація змінилася внаслідок суттєвого зростання зовнішнього боргу України.

Зважаючи на це, доцільно скористатися критерієм Грінспена зокрема співвідношенням між обсягом ЗВР і наявним короткостроковим боргом. Проаналізувавши наявні дані, варто сказати, що золотовалютні резерви України за період 01.01.2011 – 01.10.2014 не досягали оптимального рівня. Так, у 2010 році вони покривали близько 68% короткотермінового зовнішнього боргу. В наступні роки ця частка зменшувалася і станом на 01.10.2014 становила близько 3%. При цьому задовільною є така ситуація, в якій ЗВР перевищують обсяг офіційного та гарантованого урядом короткострокового зовнішнього боргу.

В теперішніх умовах Україна має змогу скористатися лише декількома шляхами поповнення валютних резервів. Адже використання таких джерел як золото та дорогоцінні метали, профіцит торговельного балансу та притік іноземних інвестицій наразі є майже неможливим. Залучення кредитів міжнародних інституцій в Україні здійснюється на проведення економічних реформ, а не здала поповнення ЗВР. Валютні обмеження також не можуть в повному обсязі забезпечити потреби у валютних резервах. На думку Гайдуцького, потужним джерелом надходження валютних коштів в Україну повинні стати доходи мігрантів та діаспори [6]. У 2013 році в Україну було надіслано 8,5 млрд. дол. грошових переказів через фінансово – банківську систему. За іншими каналами щорічно надходить ще близько 17 млрд. дол. Саме тому важливим є створення механізмів легалізації міграційного доходу, які дозволять отримувати необхідні ресурси.

Список література:

1. Колдовський А.В. Зарубіжний досвід управління золотовалютними резервами [Електронний ресурс] / А.В. Колдовський // Ефективна економіка. – 2013. - №2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1809>
2. ЗУ «Про Національний банк України» №679-ХІV від 20.05.1999 [Електронний доступ]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
3. Столярчук А.В. Визначення достатності рівня золотовалютних резервів України та країн Європейського союзу / А.В. Столярчук, С.В. Войтко // Бізнесінформ. – 2014. - №3 – с. 22 - 26
4. Береславська О.І. Золотовалютні резерви України: джерела поповнення та ефективність управління / О.І. Береславська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2014.-№27. –с. 62 - 68
5. Бюлетень Національного банку України (електронне видання) [Електронний ресурс]: статистичні матеріали / Національний банк України. – Січень 2015. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf>
6. Гайдуцький А. Не за крохи. Україне нужна качественно новая стратегия привлечения иностранного капитала / А. Гайдуцкий // Газета «Зеркало недели». – 2014. - №48